

LOGOS

Bylo něco oprávněného v Descartově dualismu „věci rozprostraněné“ a „věci myslící“, ale bylo v tom také příliš mnoho nedomyšleného, nesprávně myšleného a dokonce konfuzního. Především tu chybí pojem tělesnosti s příslušnými náležitostmi (rozením, růstem a hynutím); to už bylo rozpoznáno dost dávno. Naproti tomu „věc myslící“ byla příliš spjata s člověkem, tj. s lidským myšlením, takže tím došlo ke ztrátě a dokonce i zapomenutí na to nejpodstatnější, totiž že také myšlení potřebuje své „místo“, svůj jakýsi „prostor“, i když nikoliv „rozprostraněný“ – řekněme tedy raději: svůj neprostorový „svět“, v němž jedině se může rozvíjet a postupovat kupředu. A právě lidské myšlení, které je hybné a může takto postupovat kupředu nebo naopak upadat nebo se vracet atd., nemůže být chápáno jako substance; a už vůbec jako substance, ba ani jako něco „jsoucího“ nemůže být chápán onen „svět“, onen neprostorový prostor, bez něhož se žádné myšlení nemůže pohybovat vůbec a bez něhož se zejména nemůže vracet samo k sobě, tj. zaměřit svou pozornost k sobě, ke svým průběhům a postupům, ke svým předpokladům a základům – a tedy také k onomu „světu“, v němž jeho pohyby, jeho činnost, jeho postupování kupředu je možné. Právě v tomto rozpoznání, že LOGOS, bez něhož myšlení není opravdovým myšlením a reflexe opravdovou reflexí, není výkonem tohoto myšlení ani konstruktem naší reflexe, lze vidět jak navázání na Descarta, tak hlubokou a zásadní korekturu jeho pojetí „res cogitans“.

(Berlín, 930724-2.)